

ДИСКУСІЇ ТА ОБГОВОРЕННЯ

УДК 343.148:340.6

Г. Ф. Кривда, канд. біол. наук, зав. каф. судово-медичної імунологіїОдеський державний медичний університет,
пров. Валіховський, 2, Одеса, 65026, Україна**В. І. Лавренюк**, начльник юрид. відділу, здобувачОдеська обласна державна адміністрація,
проспект Шевченка, 4, Одеса, 65032, Україна**ОЦІНКА СУДОМ СУДОВО-МЕДИЧНИХ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇХ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ**

Проаналізовано особливості суті судово-медичних молекулярно-генетичних експертиз, особливості необхідності й умови їх проведення; подано оцінки результатів, підкреслено необхідність їх законодавчої регламентації.

Ключові слова: судово-медична експертиза, ДНК, ідентифікація, оцінка судом.

Серед досягнень науки наприкінці ХХ і на початку ХХІ століття в світовій судовій медицині значної ефективності стала набувати *молекулярна генетика*, завдяки якій створено сучасні методи *ідентифікації особистості* людини. По суті, ідентифікація людини, в основі якої — ДНК-аналіз, є справжньою революцією як у біології, так і в криміналістиці. Правда, ще дослідження ДНК-аналізу залишається дуже мало вивченим. Саме молекулярно-генетична ідентифікація все ширше, послідовніше застосовується при проведенні судово-медичних експертиз у криміналістиці. В першу чергу це обумовлено рядом факторів.

1. *Присутність ДНК несе повну інформацію* про генотип (особистість) в усіх клітинах людини.

2. Виявлення ДНК забезпечує *вірогідність* інформації у слідах біологічного походження (зокрема, на місцях злочинів).

3. *ДНК має більшу стійкість у навколишньому середовищі* порівняно з білками та іншими сполуками в навколишньому середовищі (широко відомий приклад про проведення ДНК-аналізу в єгипетських муміях давністю понад 4000 років).

4. За новими даними *фіксується високий ступінь поліморфізму, стабільність генетичного детермінування*, завершення формування в ранні строки онтогенезу.

5. Підтверджено незалежність аналізу від інших ідентифікаційних систем, наявність сприятливих даних популяційно-генетичного аналізу.

6. Дуже важливо для практики *існування відпрацьованих методик типування ДНК у мікрослідах* (поодинокі клітини в слині, сперма, цибулини волосся з піхвою оболонкою тощо), які ефективно, *з точністю до 99,9%* дозволяють здійснити ідентифікацію особи.

пошукової інформації, коли злочинець поки невідомий і тільки здійснюється його розшук [5]. Для цього (на нашу думку, це надзвичайно важливо), необхідно створити масив генетичної інформації про контингент осіб, потенційно "цікавих" з погляду можливості скоєння злочину. На підставі цього масиву інформації порівнюється генетична характеристика, встановлена при дослідженні об'єкта стосовно розслідуваного злочину. Наприклад, скоїлось згвалтування, здійснено дослідження біологічних об'єктів за ДНК, у результаті чого встановлено генотип злочинця. Після цього в базі даних проводиться пошук і, можливо, знаходиться профіль ДНК особи, в якій було проведено ДНК-типуння. Ця особа потрапляє в орбіту розслідування, і за нею здійснюється розробка. Для нашої країни це поки ще далека перспектива, хоча питання в цьому напрямку вже давно стоїть, і справа лише за фінансуванням програми. Адже в країнах Європи, в США процес створення баз генетичних даних розв'язано позитивно, а ефективність їх використання для пошукових і слідчих цілей підтверджено цікавим досвідом використання. Наприклад, в Англії накопичено сотні тисяч генетичних профілів, які активно аналізуються і досліджуються в розслідуванні злочинів. Порівняно: в Одеському обласному бюро судово-медичних експертиз зібрано лише декілька сотень генотипів ДНК. Певна річ, що поки це є лише початок великої програми.

Встановлення зв'язку між кількома злочинами, скоєними однією особою, теж дає можливість використати базу даних ДНК. За наявності бази даних про генетичні ознаки об'єктів, вилучених з місць недорозслідуваних злочинів, можна порівняти пошукову інформацію про кількість злочинів, які є серійними, і встановити між ними зв'язок. Наприклад, при надходженні порівнюваного зразка крові особи підозрюваного в скоєнні визначеного злочину та ідентифікації його як джерела походження "цікавого" об'єкта, можна встановити причетність цієї особи не лише до цього злочину: запитавши інформацію про генотип профілю об'єктів, забораних з місць інших нерозкритих злочинів, можна додатково одержати свідчення його причетності до інших нерозкритих кримінальних справ.

ДНК-аналіз є складною і дорогою технологією, що потребує обмеження кількості зразків, які можуть бути досліджені та зареєстровані в базі даних. У зв'язку з цим, визначення категорій осіб, генетична інформація яких буде вноситись до бази даних, слід проводити з урахуванням вартості цієї інформації для розслідування і суду. Крім цього, існують серйозні правові питання, пов'язані з реєстрацією генетичних даних. Можливість зберігання і використання генетичної інформації розглядаються в контексті охорони прав особи. В зв'язку з цим тотальне ДНК-типуння не проводиться зараз в країні широко. Переважним контингентом цієї інформації є засуджені, що пов'язано з високим показником серед них ризику повторного скоєння злочину. За даними американських спеціалістів, більш ніж 60% осіб, засуджених за злочини, пов'язані з насильством проти людини, впродовж 3-х років після звільнення з місць позбавлення волі були знову арештовані за схожі злочини.

Частота рецидивізму не є єдиним критерієм потенційної цінності зразків ДНК для категорій осіб, що розшуковуються. Разом із тим, важливим моментом є те, наскільки часто об'єкти, що містять ДНК злочинця, залишаються на місці пригоди при різних категоріях злочинів, а також як оперативно і правильно вони забираються. Вже відомо, що при статевих злочинах сліди, які містять ДНК злочинця, залишаються не лише найчастіше, але й мають найбільшу доказову цінність порівняно зі слідами крові. Але, незважаючи на це (також на вирішальне значення висновків молекулярно-генетичних експертиз), вони все одно є одним із доказів встановлення матеріальної істини при розслідуванні злочинів.

